

Mental Health and Psychosocial Support blijft prioriteit in Nederlands OS beleid

Gezamenlijke position paper van ARQ, Cordaid, IFRC PS Centre, Nederlandse Rode Kruis, Save the Children en War Child Holland

Ondergetekende organisaties waarderen de mogelijkheid om onze visie op mentale zorg en psychosociale steun (aangegeven als MHPSS) te delen met u als inkomend kamerlid van de BUHA-OS commissie. In aanloop naar het geplande ronde tafel gesprek op 16 juni vragen wij gezamenlijk vast uw aandacht voor het belang van MHPSS. Concreet vragen wij van u dat Nederland haar internationale voortrekkersrol behoudt en articuleert door te blijven pleiten voor een verbeterde integratie van MHPSS in noodhulp, wederopbouw en ontwikkelingssamenwerking en daarbij middelen vrijmaakt voor de noodzakelijke integratie van MHPSS in programma's.

Hiervoor zijn vier belangrijke redenen te noemen:

1. Mentale gezondheid en psychisch welbevinden zijn, behalve een mensenrecht, ook voorwaardelijk voor de beëindiging van conflicten en opbouw van een stabiele en welvarende maatschappij;
2. Psychosociale hulp en geestelijke gezondheidszorg zijn de investering meer dan waard - met laagdrempelige hulp is veel impact te bereiken;
3. De noden zijn gigantisch; 4 miljoen door conflict getroffen mensen kampt met een psychische stoornis. De potentie voor positieve verandering is groot, maar de financiering en capaciteit ontbreekt. Terwijl voorkomen beter is dan genezen;
4. Nederland heeft relatief veel kennis en kunde op dit gebied, en is hierin uniek en relevant in de wereld. Nederland heeft zich laten zien als voortrekker, en er liggen veel kansen om deze rol voort te zetten en verder te versterken.

Waarom MHPSS niet kan wachten

Oorlog, crisis, rampen en langdurige stressoren als armoede en uitbuiting laten hun sporen na in de hoofden en harten van de mensen die getroffen worden. Vooral het cumulatieve effect van meerdere crises of gewelddadige conflicten kruipt mensen onder de huid. Wereldwijd staat de mentale gezondheid en het welbevinden van veel mensen onder grote druk.

'Mental Health and Psychosocial Support' (MHPSS) gaat over de hulp aan deze mensen. Het betreft alle hulp die het psychosociaal welzijn en de veerkracht van mensen beschermt en bevordert, en die psychische problemen voorkomt of behandelt.¹

1. De noden zijn enorm

Volgens de Worldbank en WHO kampt 1 op de 5 mensen in fragiele en door conflict getroffen gebieden met een psychische stoornis.² En terwijl de WHO schat dat 20% van de kinderen en

¹ [IASC Guidelines on Mental Health and Psychosocial Support in Emergency Settings \(English\).pdf \(interagencystandingcommittee.org\)](#)

² [New WHO prevalence estimates of mental disorders in conflict settings: a systematic review and meta-analysis - The Lancet](#). Met 2 miljard mensen in conflictgebieden, betekent dit 400 miljoen mensen in conflictgebieden

jongeren wereldwijd te maken krijgt met psychische klachten, is dit aantal vele malen groter voor kinderen in humanitaire crisissituaties. Zo laat recent onderzoek³ zien dat als gevolg van de COVID-19 pandemie, 70% van de vluchtelingkinderen en 57% van alle 800 miljoen kinderen in fragiele- en conflictgebieden psychosociale steun nodig heeft.

Ook in meer stabiele gebieden zijn de noden groot; 1 op de 6 mensen kampt op enig moment met een psychische aandoening.⁴ Vooral in landen met wijd verspreid 'alledaags geweld' tegen kinderen, vrouwen, en minderheidsgroepen, lijden velen aan mentale problemen. Zo is zelfdoding de alarmerende tweede grootste doodsoorzaak van jongeren tussen de 15-24 jaar oud, waarvan 79% in lage -en middeninkomenslanden.⁵ Uit onderzoek blijkt dat vrouwen en meisjes een verhoogd risico lopen op mentale gezondheids- en psychosociale problemen als gevolg van sociale en gender gerelateerde normen in de maatschappij.⁶

COVID-19 onderstreept de noodzaak. De COVID-19 pandemie maakt pijnlijk duidelijk hoe een mondiale crisis de veerkracht zowel van individuen en samenlevingen op de proef kan stellen. Specifiek de meest kwetsbaren in een samenleving worden hard geraakt - ook in een land als Nederland, één van de meest welvarende landen ter wereld. Sinds COVID-19 heeft 80% van kinderen en 89% van ouders meer angst, stress en depressieve klachten⁷ en heeft 70% van de vluchtelingkinderen psychosociale zorg nodig.⁸ VN Secretaris Generaal Guterres heeft zich in heldere woorden over het belang van MHPSS uitgesproken, vooral voor de meest kwetsbare groepen als gevolg van conflicten of natuurrampen, en daar bovenop COVID-19⁹. Eveneens heeft onze eigen koningin Maxima onlangs haar inzet voor mentale gezondheid toegezegd voor de komende 10 jaar.¹⁰

2. Groot gebrek aan capaciteit en financiering

Ondanks de omvang van het probleem zijn er grote zorgen omtrent de beschikbare capaciteit en financiering. Met name in lage inkomenslanden is er een nijpend tekort aan zorgverleners die mentale zorg en psychosociale hulp kunnen verlenen: er is slechts 1 psychiater per 2.000.000 mensen, en 1 verpleegkundige per 240.000 mensen.¹¹ Deze ratio is in hoge inkomenslanden 170 maal hoger voor psychiaters en 70 keer hoger voor verpleegkundigen.¹² In lage inkomenslanden is de zgn. 'treatment gap' – mensen met psychische problemen die behandeling nodig hebben maar hier geen toegang tot hebben - naar schatting 90%.¹³ In fragiele staten, en tijdens rampen en conflicten ligt dat percentage nog hoger.

Ondanks deze enorme noden en capaciteitsbeperkingen gaat wereldwijd minder dan 1% van financiering voor niet-overdraagbare ziekten naar mentale gezondheid, terwijl ruim 20% van alle

³ [World Vision International & War Child \(2021\). The silent pandemic.](#)

⁴ [New WHO prevalence estimates of mental disorders in conflict settings: a systematic review and meta-analysis - The Lancet](#)

⁵ [Adolescent mental health \(who.int\)](#)

⁶ [Mental health, maternal health and sexual and reproduction health and rights \(publishing.service.gov.uk\)](#)

⁷ https://app.mhpss.net/?get=354/the_hidden_impact_of_covid-19_on_child_protection_and_wellbeing.pdf

⁸ https://www.warchildholland.org/documents/217/The_Silent_Pandemic.pdf

⁹ ["Mental health services are an essential part of all government responses to COVID-19" | United Nations](#)

¹⁰ [Koningin Máxima focust op mentale gezondheid - Blauw Bloed \(eo.nl\)](#)

¹¹ [Mental health action plan 2013 - 2020 \(who.int\)](#)

¹² [10 facts on mental health \(who.int\)](#)

¹³ [Reducing the treatment gap for mental disorders: a WPA survey - PubMed \(nih.gov\)](#)

gemelde gezondheidsproblemen betrekking heeft op psychisch en psychosociaal welzijn.¹⁴ Dat betekent ineffektieve besteding van gezondheidsbudgetten, zeker omdat de impact van geestelijke gezondheidszorg naast de reguliere gezondheidszorg alom bewezen is.¹⁵ Bovendien gaat van het globale ontwikkelingsbudget slechts 0,14% naar psychosociale steun voor kinderen en jongeren.¹⁶ Volgens recente berekeningen is 3,07 dollar per kind nodig om psychosociale steun op te schalen, er is 1,4 miljard dollar nodig om alle kinderen in conflictgebieden te kunnen bereiken.¹⁷

Wegens COVID-19 neemt de aandacht en bereidheid toe, maar daadwerkelijke toename in financiering blijft achter. Zo blijkt uit een recente survey van de WHO dat 9 op de 10 landen MHPSS onderdeel maken van hun COVID-19 response plannen, maar dat slechts 17% van deze landen ook voldoende financiering beschikbaar stelt voor het dekken van de benodigde MHPSS diensten.¹⁸

3. De impact van MHPSS is vergaand

1. Geestelijke gezondheidszorg en psychosociale steun redt levens. Het is een basisbehoefte. Wanneer er niet tijdig wordt geïnvesteerd in MHPSS is **de impact op het individu en samenleving groot**. Het ervaren van sterke, langdurige of terugkerende tegenslagen, heeft een cumulatief effect en kan leiden tot allerlei mentale problemen zoals angst, depressieve klachten en traumatische stress. Vooral kinderen zijn extra kwetsbaar wanneer ze niet tijdig de juiste hulp ontvangen. Het staat een optimale ontwikkeling en functioneren in de weg, evenals het vermogen om zinvolle relaties aan te gaan, te leren op school, te werken en weloverwogen beslissingen te nemen.¹⁹
2. Mentale gezondheid en psychosociaal welzijn is daarmee **integraal aan andere beleidsterreinen**, waaronder onderwijs, (seksuele) gezondheid en rechten, werkgelegenheid en gendergelijkheid. Voortgang op de andere Sustainable Development Goals (SDGs), voornamelijk op gezondheid (SDG3), onderwijs (SDG4), gendergelijkheid (SDG5), bescherming, vredesopbouw en stabilisatie (SDG16), kan pas bereikt worden als ook langdurige stress, mentale problemen en (intergenerationeel) trauma worden aangepakt.
3. Zonder gedegen aanpak van psychische problemen van de bevolking is wederopbouw in een land moeizamer. Niet alleen de zichtbare wonden, maar ook de onzichtbare wonden van oorlog, geweld en crisis moeten worden geadresseerd in hulp en herstel. Toegang tot MHPSS versterkt de veerkracht van het individu en de gemeenschap om met tegenslagen om te gaan. Mentaal gezonde burgers in gemeenschappen **versterken sociale cohesie**²⁰, en zijn een voorwaarde voor stabiliteit en wederopbouw. Het integreren van mentale zorg en psychosociale hulp in noodhulp en ontwikkelingssamenwerking maakt dat ook de overige (nood)hulp duurzamer is. Mensen kunnen immers meer met hulp als het beter met ze gaat.
4. **Voorkomen is beter dan genezen**, en ernstige problemen kunnen vaak voorkomen worden. Wanneer niet tijdig de juiste (preventieve) zorg beschikbaar is, vergroot dit de kans op

¹⁴ [Financing Global Health | IHME Viz Hub \(healthdata.org\)](https://www.healthdata.org/)

¹⁵ [Implications of not Addressing Mental Health and Psychosocial Support \(MHPSS\) Needs in Conflict Situations | Resource Centre \(savethechildren.net\)](https://www.savethechildren.net/)

¹⁶ [Desk-review-The-Funding-Gap-for-Child-and-Family-Mental-Health-and-Wellbeing.pdf \(mhpssc.org\)](https://www.mhpssc.org/)

¹⁷ https://www.warchildholland.org/documents/217/The_Silent_Pandemic.pdf

¹⁸ [The impact of COVID-19 on mental, neurological and substance use services \(who.int\)](https://www.who.int/)

¹⁹ [Mentale gezondheid van jongeren: enkele cijfers en ervaringen \(rivm.nl\)](https://www.rivm.nl/)

²⁰ [Streets Tell Stories Research Report - Cordaid International](https://www.cordaid.org/)

ernstiger psychische problemen, waarvoor meer specialistische en duurdere hulp nodig is. De Wereldbank schat dat geestelijke gezondheidsproblemen de internationale samenleving tussen de 2,5 – 8,5 biljoen per jaar kost.²¹ En dat terwijl een investering van 1 dollar in het mentale welzijn van mensen ons 5 dollar oplevert in algehele gezondheid en productiviteit.²² Er zijn methoden en manieren ontwikkeld waarmee met relatief **weinig middelen en investering enorme winst** behaald kan worden op het mentale welbevinden en het voorkomen van ernstigere psychische problemen.²³ Nederland speelt een belangrijke rol in het internationaal leveren, borgen en opschalen van deze kennis.

5. Het welbevinden en (mentaal) gezond houden van hulpverleners en vrijwilligers zelf ('staff care') is van cruciaal belang. We hebben dit zelf gezien in de COVID pandemie in Nederland waar medische teams die laagdrempelig ondersteund werden op zelfzorg beter konden werken. Zo is het ook in teams betrokken bij internationale hulpverlening; **goede, laagdrempelige zelfzorg is onmisbaar voor effectieve hulpverlening.**

De rol die van Nederland wordt verwacht

Nederland wordt door de internationale gemeenschap momenteel aangemerkt als **voortrekker op MHPSS in noodhulp, vredesopbouw en ontwikkelingssamenwerking**, vanwege de grote kennis en ruime ervaring die ons land heeft in combinatie met de aandacht die overheid en maatschappelijke organisaties daaraan geven. Er zijn internationale afspraken gemaakt over integratie van geestelijke gezondheidszorg en psychosociale steun (MHPSS) in crisissituaties.²⁴ Nederland heeft eind 2019 de *Declaration Mind the Mind Now*²⁵ geïnitieerd en onderschreven, die tientallen concrete actiepunten bevat. Nederland heeft aan verschillende punten opvolging gegeven, maar de inzet moet worden opgeschroefd om impact te maken. Daarnaast heeft Nederland de *Copenhagen Action Plan*²⁶, en de *Resolutie van de Rode Kruis Rode Halve Maan Beweging*²⁷ aangenomen en zich gecommitteerd aan de Psychological First Aid Pledge. Bovendien heeft Nederland zich er recentelijk nog voor ingespannen tijdens de WHA74 dat lidstaten zich hebben gecommitteerd aan het doel dat 80% van de landen in 2030 systemen heeft om mentale en psychosociale hulp te verlenen in geval van crises en natuurrampen.²⁸

Internationaal blijft politieke druk noodzakelijk om aandacht voor dit onderwerp niet te laten verslappen en om steviger inzet hierop te bestendigen. Zo werd MHPSS pas echt goed geïntegreerd in versie 2.0 van het Global Humanitarian Response Plan (GHRP) op de COVID-pandemie, na internationale druk o.a. van Nederland.

Gezien de ernst, urgentie en omvang van de mentale gezondheid in de wereld, en de expertiserol die Nederland vervult vragen wij het volgende:

²¹ [World Bank Document](#)

²² [Investment paper lancet psychiatry final.pdf \(who.int\)](#)

²³ De voornaamste interagency en internationale producten zijn gebundeld bij de [IASC MHPSS Reference Group](#), [mhps.net](#) en [mhinnovation.net](#)

²⁴ [International Conference on Mental Health and Psychosocial Support in Crisis Situations – Amsterdam, 7 & 8 October 2019 | Ministry of Foreign Affairs | Government.nl](#)

²⁵ [Amsterdam Conference Declaration | Diplomatic statement | Government.nl](#)

²⁶ [Copenhagen 2020 Action Plan for Child, Youth and Family MHPSS](#)

²⁷ [IC resolution template \(pscentre.org\)](#)

²⁸ Als onderdeel van het geüpdate [Comprehensive Mental Health Action Plan](#)

- 1. Nederland behoudt MHPSS als prioriteit in ontwikkelingssamenwerking, noodhulp en vredesopbouw en ziet MHPSS als een mensenrecht, omdat het levens redt in noodsituaties, en essentieel is voor herstel- en ontwikkelingswerk op de lange termijn en vredesopbouw.** Nederland behoudt daarbij haar leiderschapspositie en commitment om internationaal samenwerking met andere landen, donoren en actoren, zoals de Wereldbank, WHO, UNICEF en UNHCR blijvend te versterken en te beïnvloeden. Zo dient Nederland:

 - Richting de VN OCHA te pleiten voor een speciale MHPSS-afdeling die verantwoordelijk is voor alle humanitaire verzoeken (Humanitarian Response Plans), met vastomlijnde doelgroepen, financiering en rapportage richtlijnen. Dit stelt Nederland beter in staat de MHPSS-behoefte van door crisis getroffen bevolkingsgroepen onder de aandacht te brengen, prioriteiten te stellen en met toegewezen financiering “gaten” te dichten.
 - In het kader van het wereldwijde herstel van COVID-19 en andere crises, zich er meer voor in te spannen dat overheden, donoren en actoren bijdragen aan de ontwikkeling en financiering van nationale actieplannen, gericht op het versterken van bestaande (gezondheids)systemen en *community-based services* om de mentale gezondheid van de meest kwetsbaren te beschermen. Het is hierbij van belang dat Nederland erop aandringt dat gemeenschappen, inclusief jongeren, met ervaringsdeskundigheid nauw worden betrokken bij de ontwikkeling en uitvoer van beleid en programma’s.

- 2. Nederland neemt concrete stappen om te zorgen dat alle uitvoeringsorganisaties die Nederlandse financiering ontvangen voor ontwikkelingssamenwerking, noodhulp en vredesopbouw (inclusief nationale overheden, NGOs, CSOs, lokale partners en de VN) bijdragen aan het bevorderen van mentale gezondheid en psychosociaal welzijn van gemeenschappen en individuen.**

 - Duurzame inzet op capaciteitsversterking en bestaande financiering hiertoe via de Dutch Relief Alliance (DRA), de Country Based Pooled Funds (CBPFs), De Rode Kruis en Rode Halve Maan Beweging, en het Education Cannot Wait (ECW) fonds, en initiatieven zoals de Minimum Service package, het VN Peace Building Fund en RVO pool of experts. Dit betekent ook versterken van capaciteit op MHPSS door niet-experts, zoals maatschappelijk werkers, leerkrachten en vrijwilligers.
 - Financiering mogelijk maken voor specifieke interventies die de meest kwetsbaren (migranten, kinderen, jongeren, ouderen, slachtoffers van geweld, (natuur)rampen en conflict, zoals vluchtelingen) toegang geven tot noodzakelijke MHPSS. Het is hierbij van belang lange-termijn financiering beschikbaar te stellen, om psychosociaal welzijn en veerkracht te versterken en sociale cohesie te bewerkstelligen.
 - MHPSS dient structureel meegenomen te worden in nationale en internationale (humanitaire) beleidsdocumenten en responseplannen, met bijpassende budgetlijnen en resultaatindicatoren. Alleen dan zal MHPSS ook daadwerkelijk geïntegreerd worden in programmering.